

Förbifart vid Barnarp

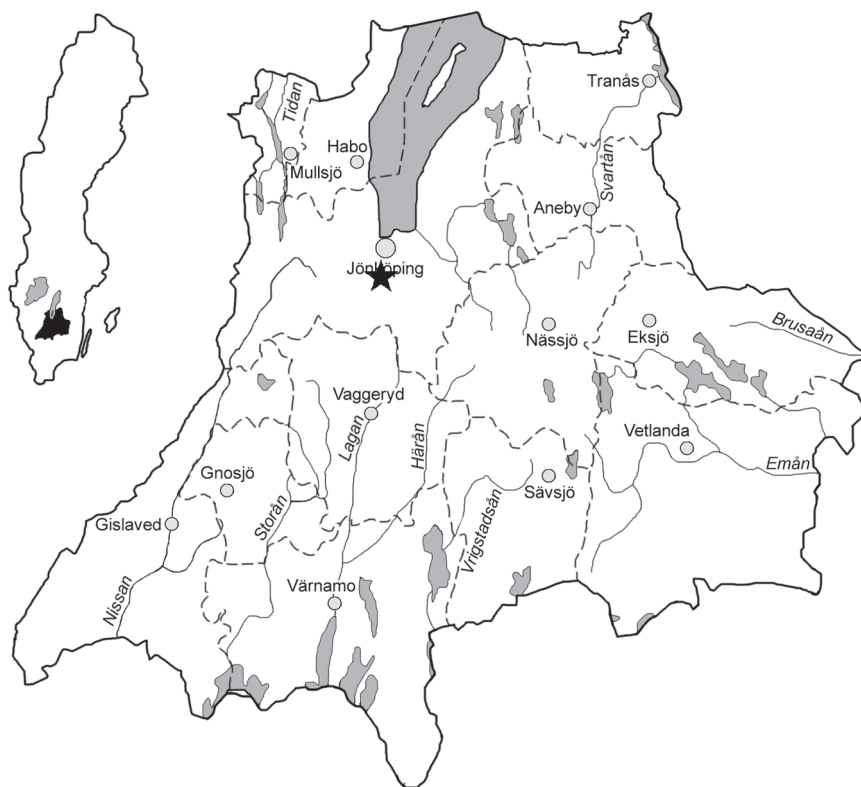

Arkeologisk utredning, etapp 1, inför ny förbifart söder om
Barnarps samhälle samt inför ny GC-väg längs väg 661,
Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Förbifart vid Barnarp

Arkeologisk utredning, etapp 1, inför ny förbifart söder om Barnarps samhälle samt inför ny GC-väg längs väg 661, Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Håkan Hylén
 Landskapshistorisk analys: Fredrik Engman
 Grafisk design: Anna Stålhammar
 Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Omslagsfoto: Vy över Lillängen, beläget strax väster om Stigamovägen. Omgivningarna runt Lillängen har noterats som läge för en förhistorisk boplatz, med eventuella lämningar dolda under mark, Id 7.

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
 Tel: 036-30 18 00
 E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
 © Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Målsättning.....	5
Metod.....	5
Topografi.....	6
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	8
Resultat.....	9
Landskapshistorisk analys.....	9
Västra delen av utredningsområdet - ”Flahultsdelen”.....	9
Mellersta delen av utredningsområdet - ”Barnarpsdelen”.....	14
Östra delen av utredningsområdet - ”Ubbarpsdelen”.....	15
Fältinventering.....	16
Boplatsläge.....	16
Brunn/kallkälla.....	16
Kolningsanläggning.....	17
Samlingsplats.....	17
Sammanfattning.....	18
Åtgärdsförslag.....	18
Administrativa uppgifter.....	20
Referenser.....	21
Tryckta och otryckta källor.....	21
Arkiv och hemsidor.....	21
Kartunderlag.....	21

Bilagor

Bilaga 1. Objekttabell

Bilaga 2A-2C. Kartor med inventeringsresultat. Skala 1:4 000

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med undersökningsområdet (UO) markerat. Skala 1:20 000.

Inledning

Bakgrund

Trafikverket planerar en ny sydlig vägsträckning söder om Barnarps samhälle samt en GC-väg längs väg 661 inom Barnarps socken, Jönköpings kommun. Länsstyrelsen har bedömt att en särskild arkeologisk utredning enligt kulturminneslagen (SFS 1988:950) krävs i syfte att klargöra om fast fornlämning berörs av arbetsföretaget.

På länsstyrelsens begäran har den arkeologiska utredningen etap-pindelats och Jönköpings läns museum har efter beslut genomfört etapp 1 av utredningen under oktober 2012. Utredningsområdena ligger ca 15 km söder om Jönköping och uppgår till en sammanlagd yta motsvarande 47 ha.

Ansvarig för fältarbete och rapport har varit arkeolog Håkan Hylén. Den landskapshistoriska kartanalysen har utförts av kul-turgeograf Fredrik Engman.

Målsättning

Målsättningen med den arkeologiska utredningen är att klargöra om tidigare icke kända fornlämningar förekommer inom exploate-ringsområdet samt att avgöra om det planerade arbetsföretaget kan komma att beröra eventuellt påträffade fornlämningar.

Efter utredningsetapp 1 skall alla synliga lämningar inom områ-det vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus. Etapp 1-utredningen skall också ge länsstyrelsen underlag för att bedöma om det behövs en etapp 2 av utredningen i form av markundersök-ningar för att fastställa eventuellt under markytan dolda lämningar, till exempel i form av grav- eller boplatslämningar.

Resultaten från utredningen skall utgöra underlag för länssty-relsens och beställarens fortsatta besluts- och planeringsprocess i ärendet.

Metod

Inledningsvis inhämtas information ur Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationsystem, FMIS, samt genom studier av arkivhandlingar och historiska kartor. Relevanta historiska kartor granskas för att söka efter eventuella kartmarkeringar eller noteringar som skulle kunna indikera fornlämning.

Därefter besiktigas utredningsområdet för att utröna om det före-kommer några synliga, men tidigare inte kända fornlämningar eller lämpliga ytor för under mark dolda lämningar. Vid fältbesiktningen används en handdator med GPS-funktion, där fältiakttagelserna registreras fortlöpande.

FIGUR 2. Bältesprydnad av brons, en s k tutulus (RAÄ-nr Barnarp 153:1). Fyndet påträffades 1995 i en kohage på fastigheten Lillängen söder om Barnarps samhälle. Foto: Jörgen Gustafsson, Jönköpings läns museum.

Topografi

Väggkorridoren samt den nya GC-vägen utgörs av terräng som omfattar omväxlande höjder med skogsmark och lägre liggande våtmarker. Framförallt dominerar barrskog landskapsbilden med mindre inslag av åker-, ängs- och hagmark. En gårdsbebyggelse och två mindre fastigheter ligger centralt belägna i väggkorridoren (FIGUR 1).

Fornlämnings- och kulturmiljö

Fornlämningsmiljöerna i Barnarps socken präglas enligt uppgifter i FMIS av den äldre järnålderns och folkvandringstidens stengravnäkt med gravar av typen domaringar (runda stenkretsar), fyrsidiga stenkretsar, resta stenar, klumpstenar och enstaka runda och kvadratiske stensättningar. De förekommer även i gravgrupper och som ensamliggande i terrängen. Stenåldern är främst belagd genom lösfynd av bland annat tunnackiga och håleggade flintyxor, enkla skafthålsyxor och flathuggna flintredskap, men det finns även uppgifter om borttagen hällkista från stenålderns slutskede eller äldre bronsålder (RAÄ-nr Barnarp 14:1). Bronsåldern representeras av ett flertal rösen samt av ett par högar (RAÄ-nr Barnarp 15:1, 52:1 respektive 16:1, 59:1).

De för den senare delen av den yngre järnålder typiska höggravfälten saknas helt inom socknen, men det finns uppgifter om bortodlade högar vid Odensjö Toragård. Dessa torde dock sannolikt härröra från järnålderns senare del (RAÄ-nr Barnarp 10:1).

När det gäller de delar av det aktuella utredningsområdet som avser GC-vägen, men som ligger utanför vägkorridoren finns inget registrerat i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Dock finns det inom den aktuella vägkorridoren en sedan tidigare registrerad fyndplats för en bältesprydnad av brons, en så kallad tutulus (RAÄ-nr Barnarp 153:1). Tutulusen som dateras till äldre bronsålder påträffades 1995 i en brant sydsluttning till en kulle i en kohage inom fastigheten Lillängen, söder om Barnarps samhälle. Fyndet har tillförts Jönköpings läns museum (FIGUR 2).

På 1970-talet gjordes ett annat fynd inom samma fastighet i form av en tunnackig stenyx (RAÄ-nr Barnarp 152:1). Yxan som är av grå flinta och har slipade ytor framkom i en betesvall, strax norr om en höjd, ca 100-150 meter väster om gården.

I direkt anslutning till vägområdets nordvästra del men utanför dess norra begränsning ligger en sedan tidigare registrerad fornlämningsliknande lämning i form av en rest sten samt en hyttlämning (RAÄ-nr Barnarp 18:1 respektive 138:1). Hyttlämningen som sannolikt utgör platsen för Mobro masugn var i bruk under 1600-talet och finns utmärkt på en storskifteskarta från år 1810 (06-bap-21). På denna karta finns det en kvarn inritad norr om bäcken på Barnarps ägor på platsen för masugnen (FIGUR 5).

Tabergs bergslag utgjordes från början av fem hyttelag och tre masugnar, varav Mobro masugn (FIGUR 3) var en medan övriga var Norre hammare och Kråkebo masugn. Av bergslagens hyttelag verkade alltså Mobro och Kråkebo i Barnarps socken, och dessa två hyttelag kom tidigt att samarbeta med varandra (Häggström 2002; Wennerberg 2007).

FIGUR 3. Mobro masugn innan den revs år 1917. Foto: Jönköpings läns museum.

Enligt uppgifter i FMIS utgörs hyttlämningen av masugnsslagg som ställvis bildar kraftiga lager, närmast som varp. Området är dock kraftigt gräsbevuxet och slaggen får huvudsakligen sondas fram. Fundament efter senare vattendrivna anläggningar finns även i området. Hyttlämningen har bedömts som fast fornlämning. Detta kan få konsekvenser för arbetsföretagets vidare planering, eftersom fornlämningsområdet till hyttlämningen inte är avgränsat och kan komma att beröras av den planerade förbifarten.

Närområdet i övrigt hyser lämningar av mycket skilda slag och från varierande tidsperioder. Bland annat finns ett numera borttaget flyttblock registrerat som naturföremål alternativt naturbildning med tradition (RAÄ-nr Barnarp 25:1). Enligt uppgifter i FMIS skall stenen enligt sägen vara kastad av en jätte i Grännabergen mot Barnarps kyrka, men missat och kommit för långt.

Nordöst om vägkorridoren finns såväl ett gränsmärke som plats med tradition registrerade i FMIS (RAÄ-nr Barnarp 79:1 respektive 88:1). Något söder om de tidigare nämnda fyndplatserna efter stenyxan och bronsstutulusen har även en grop registrerats i FMIS, men med noteringen att den ej är av antikvariskt intresse. Enligt inventeringsboken kan den ha utgjort en källa eller brunn (RAÄ-nr Barnarp 96:1).

Tidigare undersökningar

Inga tidigare arkeologiska utredningar eller undersökningar har utförts inom vägkorridoren eller utmed den planerade GC-vägen, men i närområdet har ett antal utredningar utförts.

I området strax norr om östra delen av vägkorridoren har en arkeologisk utredning utförts 2004, då framförallt kolbottnar och förhistoriska boplastlägen samt ett läge för en medeltida bytomt noterades (Hylén 2005).

Väster om den planerade förbifarten, vid Flahult, har bland annat en utredning utförts 2001 inför Jönköpings kommuns planer på att exploatera området för industriändamål. Vid utredningen framkom huvudsakligen kolbottnar, men även kolningsgropar och en kolarkoja (Häggström 2002).

År 2002 utfördes en utredning inför en planerad GC-väg utmed Lovsjövägen, belägen norr om den nu aktuella förbifarten, dock utan att något av antikvariskt intresse framkom (Eriksson 2002:43).

Även Barnarps kyrka och kyrkogård har blivit föremål för arkeologiska insatser. År 2006 framkom 33 gravar vid en arkeologisk förundersökning som gjordes i samband med fukt- och mögelsanering av kyrkan. Skeletten kunde dateras från tidigmedeltid fram till 1700-tal (Helander 2008). Året därpå genomfördes en schaktkontroll inför ledningsdragning på kyrkogården. Närmast kyrkan påträffades enstaka omrörda benrester och ett kisthandtag, vilka lades tillbaka i schaktet. Vid undersökningen framkom i övrigt inget av antikvariskt intresse (Röjder 2009).

Resultat

Landskapshistorisk analys

Utredningsområdet sträcker sig från Flahults by i väster via Barnarp för att sluta i Ubbarp i öster. Flahult omnämns första gången år 1394 och skrevs då *Flætholt*, där förleden *Flet-* syftar på barktäkt och efterleden *-hult* betyder lövvegetation. Barnarps socken omnämns första gången år 1343 och skrevs då *parochia Barnæthorp*. Förleden kan vara binamnet *Barn* i betydelsen *som ägs av barn*. Ubbarp är uppdelat i ett Västra och ett Östra Ubbarp där Västra Ubbarp ligger i Barnarps socken och Östra Ubbarp ligger i Rogberga socken, möjligen har de utgjort en gemensam by. Västra Ubbarp omnämns första gången år 1549 och skrevs då *Wbborþ*. Namnet syftar på mansnamnet *Ubbe* med efterleden *-torp* i betydelsen nybygge (Agertz 2008).

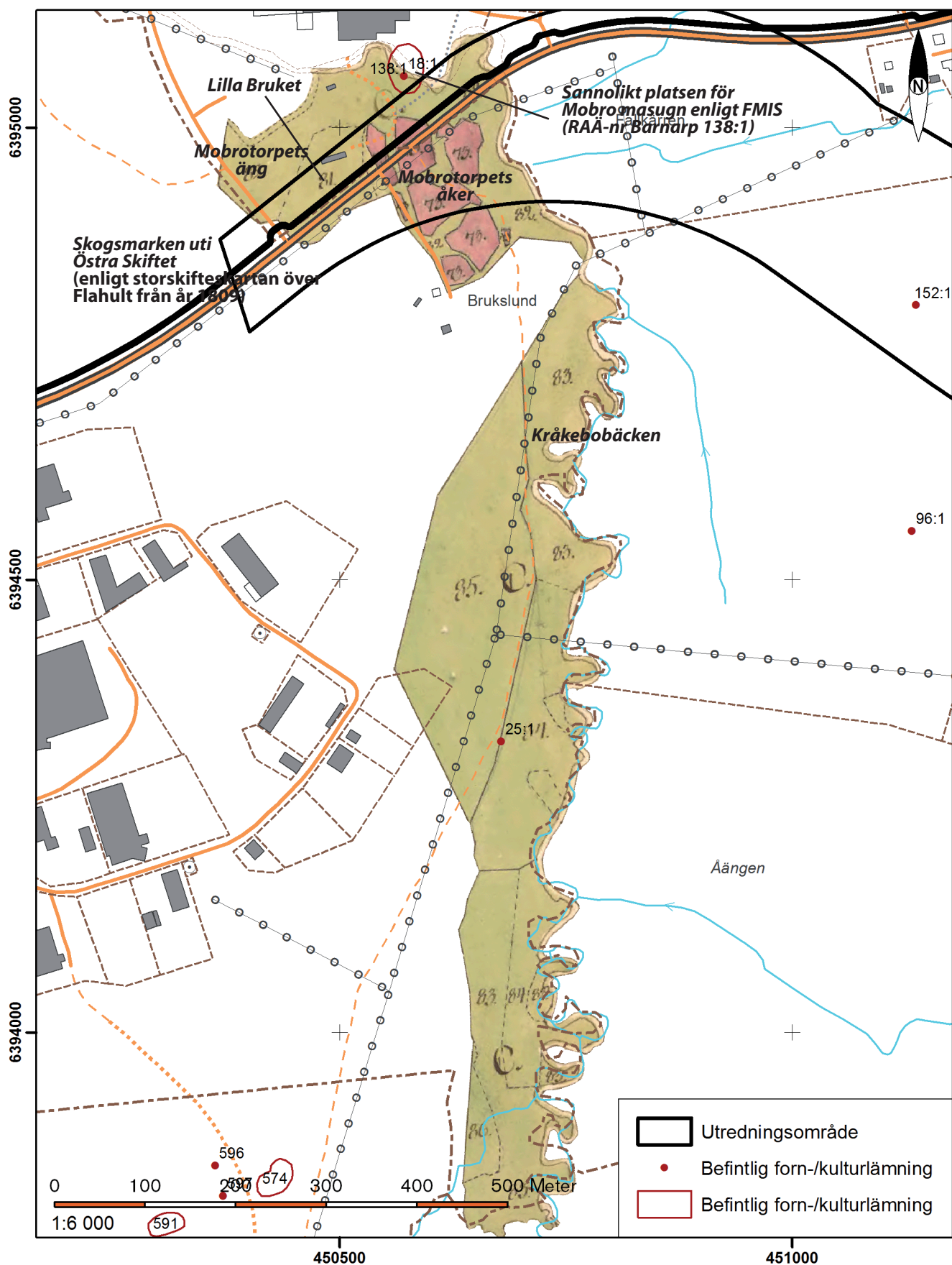
Den landskapshistoriska analysen presenteras enligt följande uppdelning: "Flahultsdelen", "Barnarpsdelen" samt "Ubbarpsdelen".

Västra delen av utredningsområdet - "Flahultsdelen"

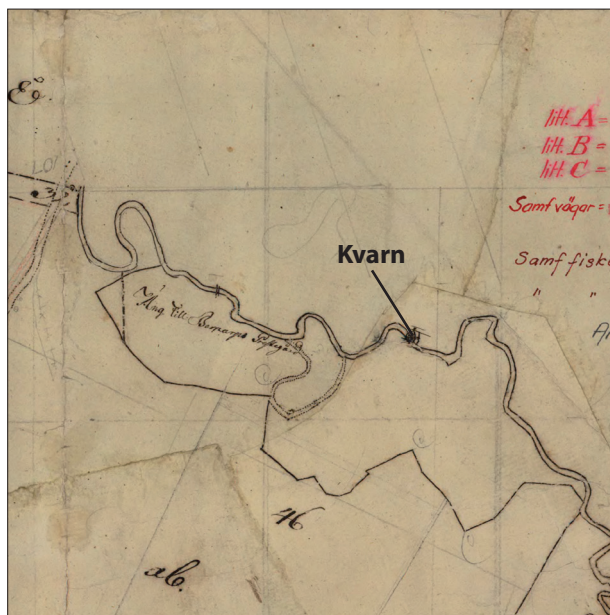
Denna del av utredningsområdet berör utmarken till Flahult. Området betecknas på storskifteskartorna över Flahults inägor, upprättad år 1793 respektive år 1809 som *Skogsmarken uti Östra Skiftet* (E10-6:3; E10-6:4). Vid Kråkebobäcken, som utgör gräns mot Barnarp, finns ett flertal åkerlyckor och ängsmark markerade på storskifteskartan från år 1793 (FIGUR 4) och dessa benämns som *Mobrotorpets äng* respektive *Mobrotorpets åker*. Någon hussymbol för ett torp med namnet Mobro finns dock inte. Väster om åkrarna finns emellertid en äng som benämns *Lilla Bruket* (Littera 81). Enligt ytterligare en annan storskifteskarta över Flahult, upprättad år 1794 är ängen samfälld till hela byn (06-bap-14).

Torpet finns dock utmärkt på lagaskifteskartan över Flahult från år 1851, och då betecknas torpet som *Stora Bruk* (06-bap-40) (FIGUR 6). Även på generalstabskartan (FIGUR 7) finns en bebyggelsesymbol på platsen år 1887, som skulle kunna indikera torpet *Stora Bruk* (J243-35-1).

Ytterligare en storskifteskarta upprättas år 1810 över Flahult (FIGUR 5). På denna karta är även en kvarn inritad norr om bäcken på Barnarps ägor (06-bap-21). Kvarnens läge har tolkats som platsen för Mobro masugn, som var i bruk under 1600-talet (RAÄ-nr Barnarp 138:1). Att det var en kvarn på platsen vid 1700-talets slut framgår av storskifteskartan (FIGUR 8) över Barnarp från år 1792 (E10-2:4) genom att den närbelägna hagen benämns *Qwarnahagen*.

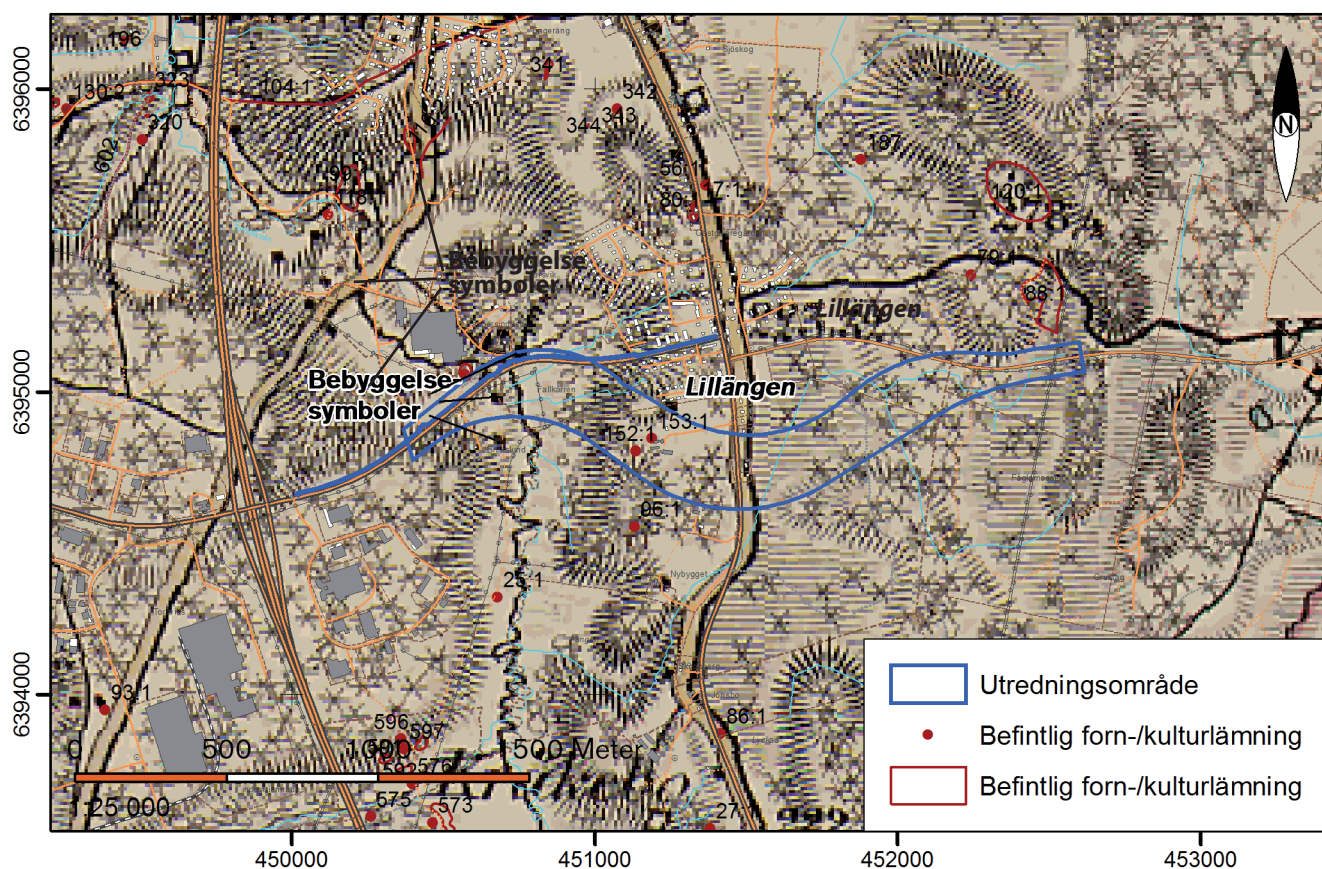
FIGUR 4. Rektifierat utsnitt ur storskifteskartan över Flahult, upprättad år 1793 (E10-6:4). Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala 1:6 000.

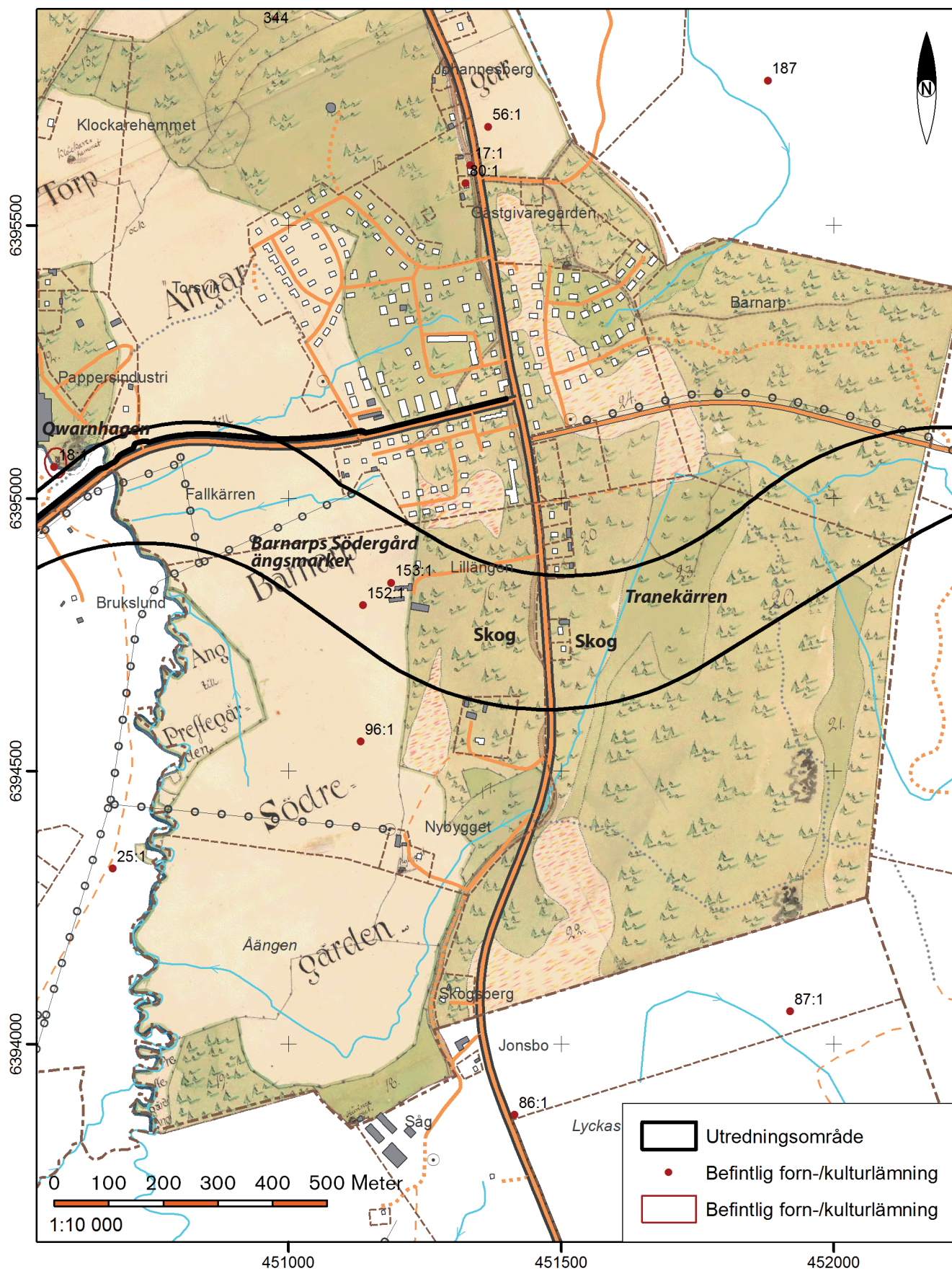
FIGUR 5. Utsnitt (ej rektifierat) ur storskifteskartan över Flahult, upprättad år 1810 (06-bap-21). På norra sidan av bäcken finns på kartan en kvarn inritad, som ligger på Barnarps ägor (06-bap-21). Sannolikt är detta platsen för Mobro masugn enligt FMIS (RAÄ-nr 138:1). Jämför med FIGUR 6 SAMT norra delen av utsnittet i FIGUR 4. Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala ej definierad.

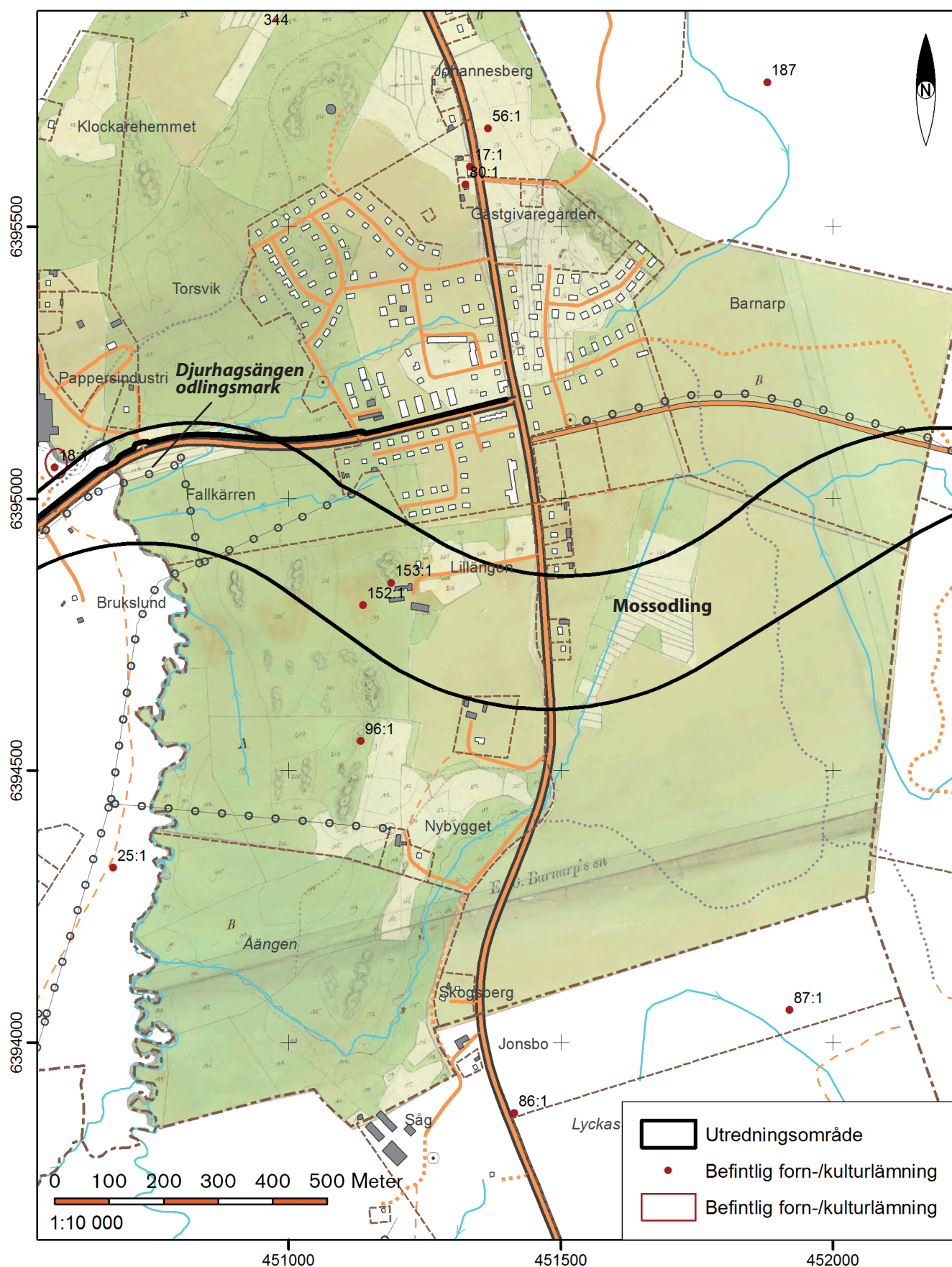
FIGUR 6. Utsnitt (ej rektifierat) ur lagaskifteskartan över Flahult, upprättad år 1851 (06-bap-40). På kartan finns torpet Stora Bruk inritat. Någonstans i närområdet är platsen för Mobro masugn (RAÄ-nr 138:1). Jämför med FIGUR 5 SAMT norra delen av utsnittet i FIGUR 4. Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala ej definierad.

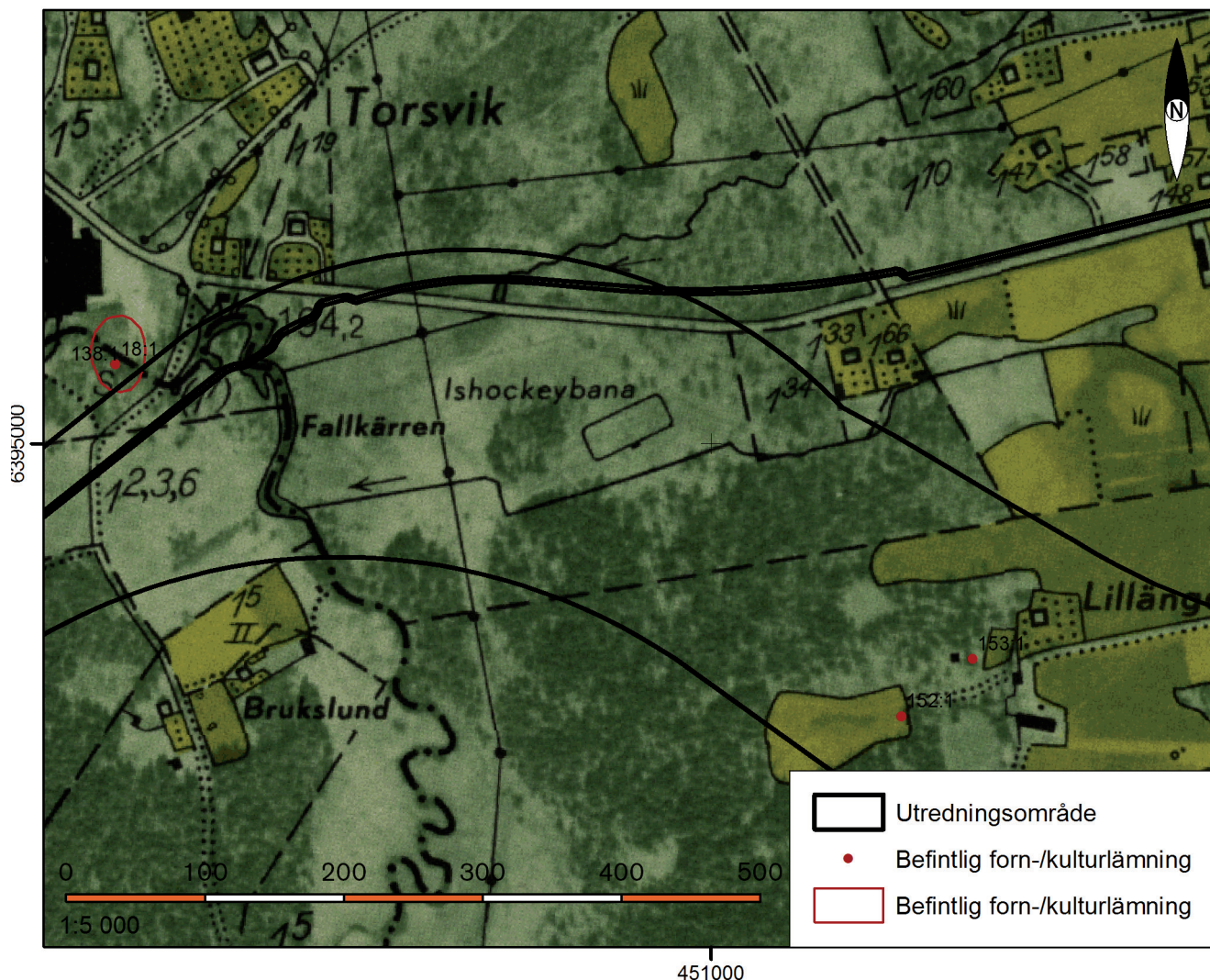
FIGUR 7. Utsnitt ur generalstabskartans blad, upprättad år 1887 (J243-35-1). På kartan finns intill Kråkebobäcken en bebyggelsesymbol på platsen för torpet *Stora Bruk*. I östra delen av kartan finns en torpsymbol medtagen som indikerar torpet *Lillängen*. Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala 1:25 000.

FIGUR 8. Rektifierat utsnitt ur storskifteskartan över Barnarps inägor och utmark, upprättad år 1792 (E10-2:4). Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala 1:10 000.

FIGUR 9. Rektifierat utsnitt ur lagaskifteskartan över Barnarps Södergård, upprättad år 1844 (E10-2:7). Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala 1:10 000.

FIGUR 10. Utsnitt ur ekonomiska kartan från 1954 (J133-6e9a64). På kartan finns ishockeybanan inritad som idag är helt övergiven, knappt skönjbar och bevuxen med tät granskog, se även FIGUR 12. Skala 1:5 000.

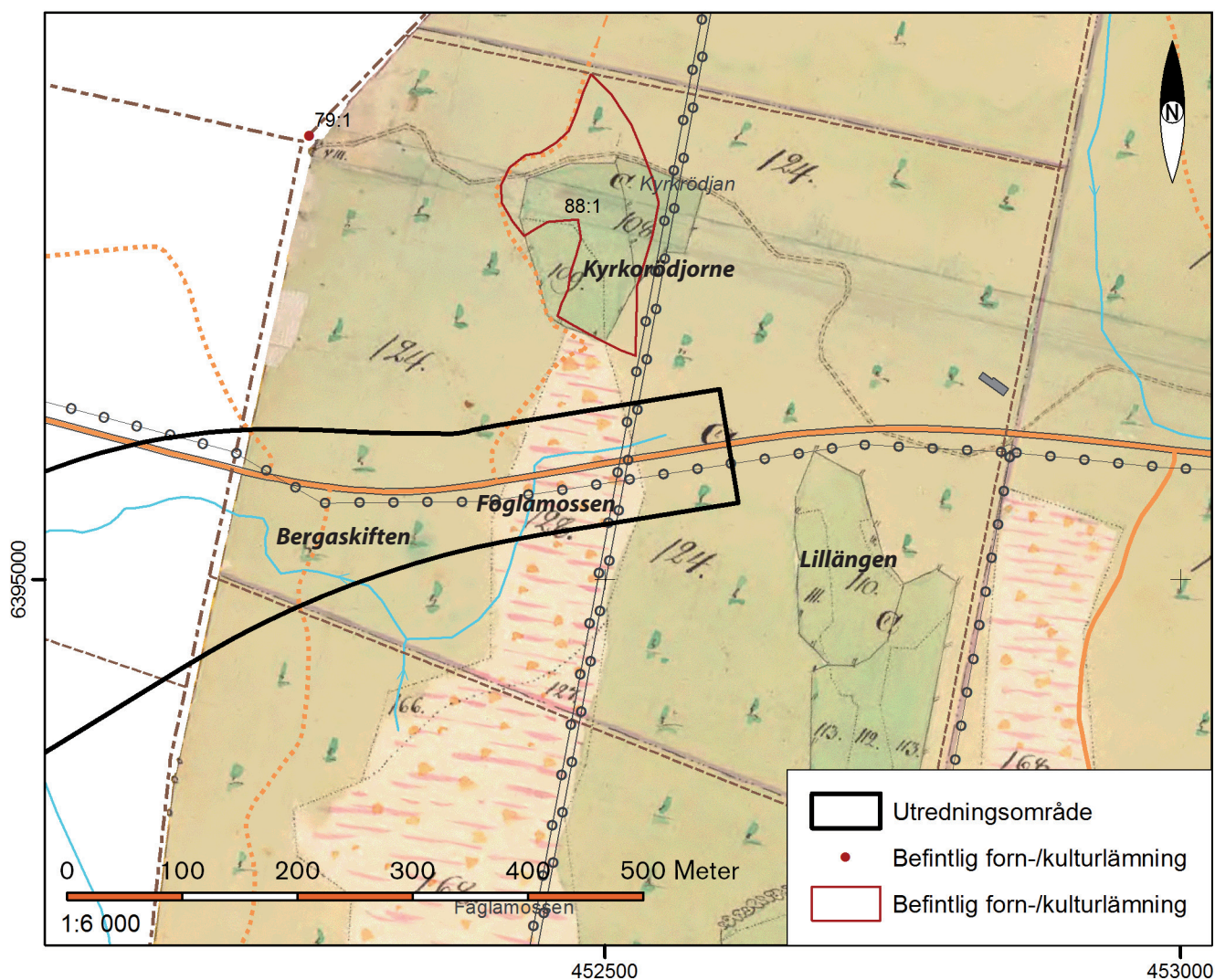
Mellersta delen av utredningsområdet - "Barnarpsdelen"

Längre österut går den planerade vägen genom ängsmarker tillhöriga *Barnarps Södergård* som inte karterats på denna storskifteskarta. Ytterligare en storskifteskarta upprättas år 1803 och då är dessa ängsmarker karterade.

Under slutet av 1800-talet etableras ett torp, *Lillängen*, på ängsmarkerna inom utredningsområdet. Torpet finns medtaget på generalstabskartan (FIGUR 7) från år 1887 (J243-35-1) och är fortfarande bebyggt idag.

Öster om ängsmarken går den planerade vägsträckningen genom ett område som betecknas som skog utefter Stigamovägen. Vägen har ungefär samma sträckning som dagens väg. Den planerade vägen går sedan över ett sankare område som benämns *Tranekärren*.

År 1844 upprättas en lagaskifteskarta över Barnarp (FIGUR 9) och då har delar av sankmarkerna odlats upp i anslutning till Kräke-

FIGUR 11. Rektifierat utsnitt ur storskifteskartan över Ubbarp, upprättad år 1804 (E10-26:2). Platser som nämns i den landskapshistoriska analysen har märkts ut på kartan. Skala 1:8 000.

bobäcken (E10-2:7). Den uppodlade marken benämns *Djurhagsängen odlingsmark*. Även de nämnda Tranekärren har dikats ut och betecknas som mossodling.

Under 1900-talet expanderar samhället Barnarp söderut längs Stigamovägen med flera villor i anslutning till denna. En fotbollsplan anläggs norr om utredningsområdet samt en ishockeybana inom utredningsområdet, på Fallkärren öster om Kråkebobäcken (FIGUR 10).

Östra delen av utredningsområdet - "Ubbarpsdelen"

Längst i öster berörs Västra Ubbarp och den planerade vägsträckningen går enligt storskifteskartan över Ubbarp från år 1804 genom utmarken med namn som *Bergaskiften* och *Foglamossen* (E10-26:2). Insprängt i utmarken finns små ängslyckor, *Arfids Rödjan* och *Lillängen* sydöst om utredningsområdet samt *Kyrkorödjerne* norr om utredningsområdet.

Namnet *Kyrkorödjorne* återfinns även på lagaskifteskartan över Ubbarp från år 1849 (E10-26:3) och området är då fortfarande ängsmark. Under perioden fram till år 1954 har sedan Kyrkorödjan odlats upp som åker, men idag är området skogsbevuxet. Åkern är registrerad i FMIS som plats med namn (RAÄ-nr Barnarp 88:1). Uppkomsten av namnet var att den gamla kyrkvägen gick förbi denna plats.

I gränsen mot Barnarp finns enligt storskifteskartan över Ubbarp från år 1805 tre namngivna gränsmärken, i norr ett femstenarör som heter *Korsbacka Rör*, mitt på gränsen ett slätt berg i öppna skogen som kallas för *Hultet* och i söder ett femstenarör som hette *Stötebrinken* (06-bap-19). Inget av dessa berörs dock av utredningen.

Fältinventering

Inom vägkorridoren och i anslutning till den planerade GC-vägen finns såväl fasta fornlämningar som övriga kulturhistoriska lämningar registrerade enligt uppgifter i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Vid den genomförda fältbesiktningen har registrerade lämningar kompletterats med ytterligare nyfynd av kulturlämningar. Dock har inga objekt påträffats som uppfyller kriterierna för att bedömas som fasta fornlämningar.

En detaljerad beskrivning av de enskilda lämningarna ges i en objekttabell i BILAGA 1, medan det geografiska läget redovisas på kartor i BILAGA 2. Nedan följer en översiktlig genomgång av de påträffade objekten, redovisade efter lämningstyp.

Boplatsläge

Vid fältbesiktningen noterades ett område som bedömdes som lämpligt att hysa eventuella förhistoriska boplatslämningar, Id 7 (BILAGA 1-2). Såväl topografiska förutsättningar som närhet till registrerat fynd har beaktats vid bedömningen. Fyndet utgörs av en tutulus, bältesprydnad av brons (RAÄ-nr Barnarp 153:1). Det förmodade boplatsläget är beläget på ängarna och bergssluttningarna kring nuvarande bostadshus på Lillängens gård.

Brunn/kallkälla

Vid Fallkärren har en kallkälla påträffats, Id 6 (BILAGA 1-2). Kallkällan som har anlagts på en plats där grundvattnet bryter fram naturligt i markytan har bedömts som övrig kulturhistorisk lämning. Intill kallkällan finns ett större stenblock. Blocket som har en flat ovansida har sannolikt utnyttjats som avställningsyta i samband med vattenhämtning.

Kolningsanläggning

De kolningsanläggningar som framkom vid fältbesiktningen utgörs av tolv resmilor i form av runda kolbottnar fördelade på fem skilda lokaler inom vägkorridoren, Id 1-Id 4 och Id 8-Id 15 (BILAGA 1-2). En av lokalerna hyste fyra intilliggande kolbottnar, Id 8-Id 11. Tyvärr

FIGUR 12. Vid Fallkärren, centralt beläget inom vägkorridoren, påträffades en övergiven ishockeybana, Id 5. Banan omgärdades av jordvallar på långsidorna och av grävda diken på kortsidorna. På fotot syns delar av det dike som påträffades utmed ishockeybanans sydvästra kortsida. Foto: Håkan Hylén, Jönköpings läns museum.

kunde varken här eller vid övriga nämnda lokaler någon lämning efter kolarkoja upptäckas. Samtliga kolbottnar är registrerade som övriga kulturshistoriska lämningar.

Samlingsplats

Vid Fallkärren, centralt beläget inom vägkorridoren, uppdagades grävda diken som var vattenfyllda samt jordvallar (FIGUR 12; BILAGA 1-2). Dikena och vallarna omgärdade en större stenröjd rektangulär yta som tidigare tjänat som en ishockeybana, Id 5. Banan finns angiven på ekonomiska kartan (FIGUR 10) från 1954, men numera är platsen helt övergiven och granskogen har tagit platsen i besittning (J133-6e9a64). Sannolikt har man utnyttjat vattnet i de bäckar som finns i området för att kunna spola isen blank. Objektet är registrerat under lämningstypen samlingsplats och har bedömts som övrig kulturhistorisk lämning.

Sammanfattning

Jönköpings läns museum har genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1, inför Trafikverkets planer på ny sydlig vägsträckning söder om Barnarps samhälle samt en ny GC-väg längs väg 661 inom Barnarps socken, Jönköpings kommun.

Utredningsområdet ligger ca 15 kilometer söder om Jönköping och omfattar en sammanlagd yta på 47 ha. Endast ett fåtal lämningar fanns registrerade sedan tidigare inom och i direkt anslutning till berörda utredningsytor enligt FMIS. Utredningen resulterade i att 14 nya kulturlämningar samt ett boplatsläge har påträffats. Dock har inga fasta fornlämningar tillkommit.

Det samlade intrycket från fältinventeringen visar på att huvudsakligen kolningsaktiviteter försiggått i området. Det visar fynden av de tolv kolbottnar som påträffades inom vägkorridoren. Bland lämningarna saknas dock bland annat spåren efter de samtida kolar-kojorna. Vi har ej heller påträffat de fysiska spåren efter den förhistoriska boplatz som sannolikt ligger någonstans i närområdet till den plats där fyndet av bältesprydnad av brons gjordes (RAÄ-nr Barnarp 153:1). Vid fältbesiktningen har emellertid ett område noterats som bedöms som lämpligt att hysa eventuella boplatzlämningar, Id 7.

Åtgärdsförslag

De nypåträffade lämningarna beskrivs i en objekttabell, se BILAGA 1 samt återges geografiskt på kartor, se BILAGA 2. I tabellen ges ett åtgärdsförslag för respektive lämning. Jönköpings läns museum har samrått med Länsstyrelsen i Jönköpings län angående åtgärdsförslagen.

Det angivna åtgärdsförslaget anger vad som bör göras om en lämning berörs av exploatering. Om t ex en väg skall förbättras kan det i många fall göras utan att påverka den angränsande lämningen. I detta fall bör en detaljerad inmätning samt karta göras för den kommande exploateringen som kan jämföras mot den registrerade lämningen. Till varje fornlämning hör ett skyddsområde, ett fornlämningsområde. Hur stort fornlämningsområdet är varierar efter fornlämningens betydelse och karaktär. Ett järnåldersgravfält har till exempel ett större skyddsområde än en milsten. Skyddsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall. Vid inventeringen prickas endast själva lämningen in och ytan omfattar inte skyddsområdet som hör till fornlämningen. Det kan även bli aktuellt med utmärkning av lämningen i fält för att skador ej skall uppstå.

Samtliga nypåträffade lämningar ovan mark inom utredningsområdet har klassats som *övrig kulturhistorisk lämning*, men omfattas inte av kulturminneslagstiftningen. Däremot besitter de ett kulturhistoriskt värde varför hänsyn enligt skogsvårdslagen bör visas vid den fortsatta planeringen så att lämningen inte skadas. Notera

även att annan lagstiftning kan skydda dessa lämningar, det kan t ex vara biotopskydd för stenmurar, röjningsrösen etc.

För ett objekt, Id 7, inom utredningsområdet har den antikvariska statusen inte fastställts, då det avser ett boplastläge med eventuella under mark dolda lämningar. Här krävs arkeologisk utredning, etapp 2, i form av sökschaktning och metalldetektering för att fastställa om det rör sig om fast fornlämning.

När det gäller Mobro masugn, RAA-nr Barnarp 138:1, som ligger utanför men i direkt anslutning till vägkorridoren har den statusen fast fornlämning. Detta kan få konsekvenser för arbetsföretagets vidare planering, eftersom fornlämningsområdet till hyttlämningen inte är avgränsat. Om fornlämningen berörs av den planerade förbifarten, anges arkeologisk förundersökning som förslag på åtgärd.

Jönköpings läns museum har samrått med länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Referenser

Tryckta och otryckta källor

- Agertz, J. (Red). 2008. *Om ortnamn i Jönköpings län. Småländska kulturbilder 2008*. Meddelanden från Jönköpings läns hembygdsförbund och stiftelsen Jönköpings läns museum LXXVII.
- Eriksson, M. 2002. *Arkeologisk utredning, etapp 2. Söschaktsgrävning Björkvägen-Kronhedsvägen. Utbyggnad av GC-väg, delen Björkvägen-Kronhedsvägen. Barnarps socken i Jönköpings kommun. Jönköpings län. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2002:43.*
- Helander, C. 2008. *Gravar i Barnarps kyrka. Arkeologisk undersökning i samband med fukt- och mögelsanering i Barnarps kyrka (RAÄ 82). Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2008:5.*
- Hylén, H. 2005. *Slå ett slag för arkeologin. Arkeologisk utredning, etapp 1, inför planerad bostadsbebyggelse och golfbana inom fastigheten Odensjö 7:7. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2005:05.*
- Hägström, L. 2002. *Svart kol - vitt guld. Arkeologisk utredning inför planerad exploatering på Flahult 21:1 m fl, Torsvik. Barnarp & Sandseryd socknar i Jönköping kommun, Jönköpings län. Arkeologisk utredning. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2002:11.*
- Röjder, I. 2009. *Barnarps kyrkogård. Arkeologisk förundersökning inför bergvärme och eldräning inom Barnarps kyrkogård. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län. Jönköpings läns museum, Arkeologisk rapport 2009:66.*
- Wennerberg, R. 2007. Kråkebo hyttelag och masugn. *Liv och död vid Lagastigen. Om arkeologi i Torsviksområdet*. Red. Gustafsson, J. & Nordström, M. s. 56-59. Jönköpings läns museum.

Arkiv och hemsidor

- Lantmäteristyrelsen arkiv, LMS. Länk: <http://lantmateriet.se>
- Lantmäteriverkets arkiv, LMV. Länk: <http://lantmateriet.se>
- Rikets allmänna kartverk, RAK. Länk: <http://lantmateriet.se>
- Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Länk: <http://www.fmis.raa.se>
- Topografiska arkivet, Jönköpings läns museum

Kartunderlag

- Storskifteskarta över Flahults inägor*. Upprättad år 1793 av Klas Erik Siegbahn. LMS. Akt E10-6:3.
- Storskifteskarta över Flahult*. Upprättad år 1794 av Magnus Justus Ek och Klas Erik Siegbahn. LMV. Akt 06-bap-14.
- Storskifteskarta över Flahult*. Upprättad år 1809 av Gustaf Esping. LMV. Akt 10-6:4.

Storskifteskarta över Flahult. Upprättad år 1810 av Gustaf Esping. LMV. Akt 06-bap-21.

Lagaskifteskarta över Flahult. Upprättad år 1851 av August Engström och Th. Elfström. LMV. Akt 06-bap-40.

Storskifteskarta över inägor och utmark i Barnarp. Upprättad år 1792 av Jonatan Montelin. LMS. Akt E10-2:4.

Storskifteskarta över Barnarp. Upprättad år 1803 av Magnus Justus Ek. LMS. Akt E10-2:5.

Lagaskifteskarta över Barnarps Södergård. Upprättad år 1844 av August Johan Engström. LMS. Akt E10-2:7.

Storskifteskarta över Ubbarp. Upprättad år 1804 av Magnus Justus Ek. LMS. Akt E10-26:2.

Storskifteskarta över Ubbarp. Upprättad år 1805 av Magnus Justus Ek. LMV. Akt 06-bap-19.

Lagaskifteskarta över Ubbarp. Upprättad år 1849 av Johan Ernst Tellander. LMS. Akt E10-26:3.

Generalstabskartan över Jönköping. Upprättad år 1887. RAK. Akt J243-35-1.

Ekonomisk karta över Barnarp. Upprättad år 1954. RAK. Akt J133-6e9a64.

Objekttabell

RAÄ-nr/Id-nr Bilaga	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Id 1 Bilaga 2A	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m i diameter och intill 0,8 m hög. Omges av stybbgropar, 0,8–1,0 m långa och 1,0–1,2 m breda samt 0,3–0,5 m djupa. Vid provstick framkom 0,1 m tjockt lager med sot och kol. Vid inventeringstillfället bevuxen med gran och tallar.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 2 Bilaga 2A	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m i diameter och intill 0,9 m hög. Svåravgränsad på grund av skador. Vid provstick framkom sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Barnarp 18:1 Bilaga 2A	Fornlämningsliknande lämning	Rest sten?, 1 m hög, 0,45 m bred (Ö-V) och 0,4 m tjock. Skarpkantad och avsmalnande uppåt. Stenen lutar ca 30 grader mot norr	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Barnarp 138:1 Bilaga 2A	Hyttlämning	Hyttområde ca 50x50 m bestående av en slaggförekomst. Slaggförekomsten utgörs av masugnsslagg och bildar ställvis kraftiga lager, närmast som varp. Området är dock kraftigt gräsbevuxet och slaggen får huvudsakligen sondas fram. Fundament efter senare vattendrivna anläggningar finns även i området. Sannolikt platsen för Mobro masugn en kort tid under tidigt 1600-tal.	Fast fornlämning	Arkeologisk förundersökning
Id 3 Bilaga 2A	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 14 m i diameter och intill 1,2 m hög. Omges av sex stybbgropar, 0,5–1,0 m långa och 1,0–1,5 m breda samt 0,3–0,4 m djupa. Vid provstick framkom 0,1 m tjockt lager med sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 4 Bilaga 2A-2B	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 11 m i diameter och intill 0,5 m hög. Omges av stybbgropar 2–3 m långa och 1–1,5 m breda samt 0,4–0,6 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 5 Bilaga 2A-2B	Samlingsplats	Stenröjd rektangulär yta, ca 60x25 m (NÖ-SV), omgärdad på långsidorna av jordvallar och på kortsidorna av grävda diken. Jordvallarna var ca 0,6–0,8 m breda och intill 0,4 m höga. Dikena var ca 0,8–1,3 m breda och 0,5 m djupa. Angiven på 1950-talsekonomen som ishockeybana, men numera är platsen helt övergiven och granskogen har tagit platsen i besittning.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 6 Bilaga 2B	Brunn/kalkkälla	Kalkkälla, oval, ca 2x1,5 meter och 0,4 m djup. Mosstäckt jordvall, 0,2 m bred och 0,1 m hög. Vid inventeringstillfället var kalkkällan vattenfylld. Intill kalkkällan finns ett större stenblock placerat, 1x1 m stort och 0,5 m högt, med flat ovalsida.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Barnarp 152:1 Bilaga 2B	Fyndplats	Fyndplats för flintyxa, tunnackig av grå flinta med slipade ytor. Fyndet gjordes omkring 1970	Uppgift om	Arkeologisk utredning, etapp 2
Barnarp 153:1 Bilaga 2B	Fyndplats	Fyndplats för en tutulus av brons, påträffad år 1995 av Jens Carlsson i en kohage. Fyndplatsen är belägen i brant sydslutning till en stor kulle med berg delvis i dagen. Fyndet har tillförts Jönköpings läns museum	Uppgift om	Arkeologisk utredning, etapp 2
Id 7 Bilaga 2B	Boplatsläge	Plan ängsmark.	Ej fastställd	Arkeologisk utredning, etapp 2
Id 8 Bilaga 2B	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m i diameter och intill 1 m hög. Omges av stybbgropar, 0,9–1,2 m långa och 0,4–0,8 m breda samt 0,3–0,4 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol. Centralt i kolbotten har en brunn grävts i senare tid.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 9 Bilaga 2B	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m i diameter och intill 0,6 m hög. Omges av stybbgropar, 0,8 m långa och 0,4–0,6 m breda samt 0,4 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 10 Bilaga 2B	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 17 m i diameter och intill 0,7 m hög. Omges av stybbgropar, 0,6–1,2 m långa och 0,4–0,8 m breda samt 0,3–0,4 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn

RAÄ-nr/Id-nr Bilaga	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Id 11 Bilaga 2B	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m i diameter och intill 0,6 m hög. Omges av stybbgropar, 0,9–1,2 m bred och 0,4–0,5 m djup. Vid provstick framkom sot och kol.	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 12 Bilaga 2C	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m i diameter och intill 0,6 m hög. Omges av stybbgropar, 1,0–1,5 m långa och 0,6–0,9 m breda samt 0,5 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 13 Bilaga 2C	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 15 m i diameter och intill 0,7 m hög. Omges av stybbgropar, 1,0–1,5 m långa och 0,6–0,8 m breda samt 0,5 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 14 Bilaga 2C	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 8 m i diameter och intill 0,7 m hög. Omges av stybbgropar, 0,4–0,6 m långa och 0,4 m breda samt 0,2 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn
Id 15 Bilaga 2C	Kolningsanläggning	Kolbotten efter resmila, rund, 14 m i diameter och intill 1,2 m hög. Omges av stybbgropar, 0,5–1,0 m långa och 0,5 m breda samt 0,3–0,4 m djupa. Vid provstick framkom sot och kol	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn

FÖRKLARINGAR

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Fast fornlämning

= Fast fornlämning är lämningar som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturminneslagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fast fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven.

Övrig kulturhistorisk lämning

= Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fast fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd..

Uppgift om

= Uppgift om fyndplats, torp etc, där fysiska spår inte kan ses på platsen.

Ej fastställd

= Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser t ex boplatslägen, där en arkeologisk utredning, etapp 2, krävs för att fastställa om det är en fornlämning.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Arkeologisk utredning, etapp 2

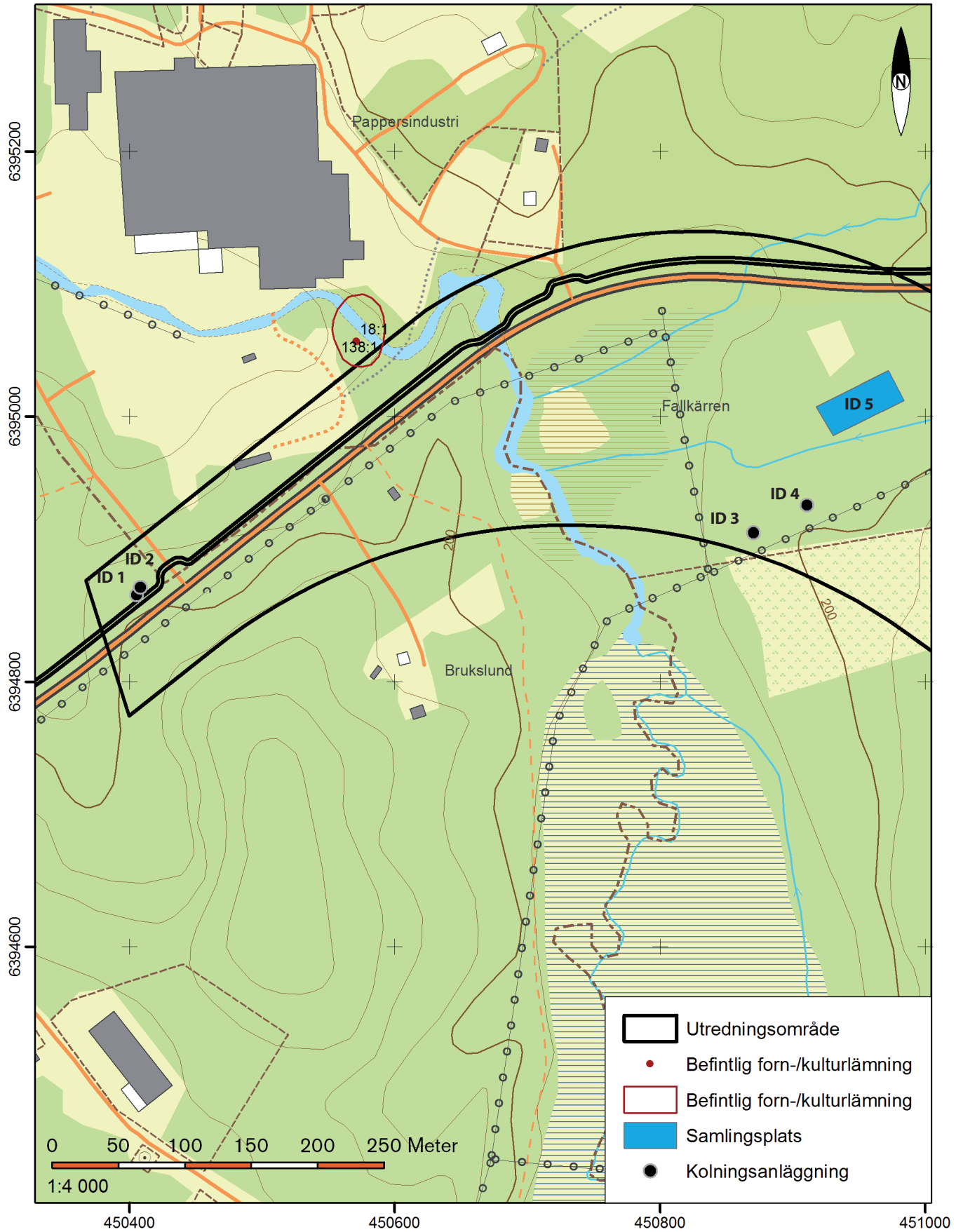
= Det har inte kunnat fastställas om det planerade företaget berör en fornlämning. Det kan vara att man misstänker att grav- eller boplatslämningar finns under mark som ej kan ses utan vidare undersökning. Det kan också vara att en lämning inte kunnat bedömas utan grävning tex avgöra om lämningen är en grav eller ett röjningsröse. Arkeologisk utredning etapp 2 genomförs vanligen med sökschaktsgrävning, rutgrävning eller metalldetektering

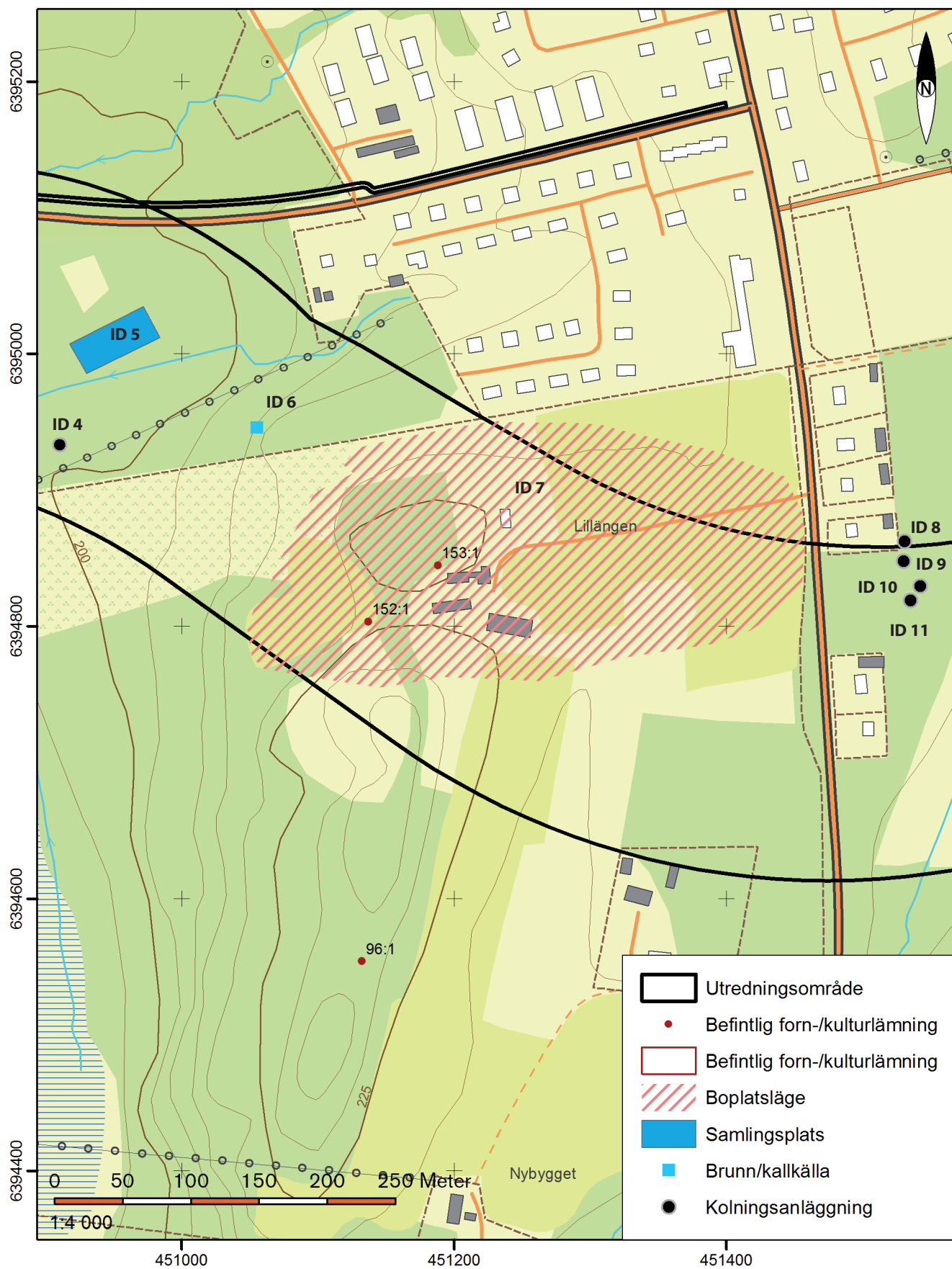
Arkeologisk förundersökning

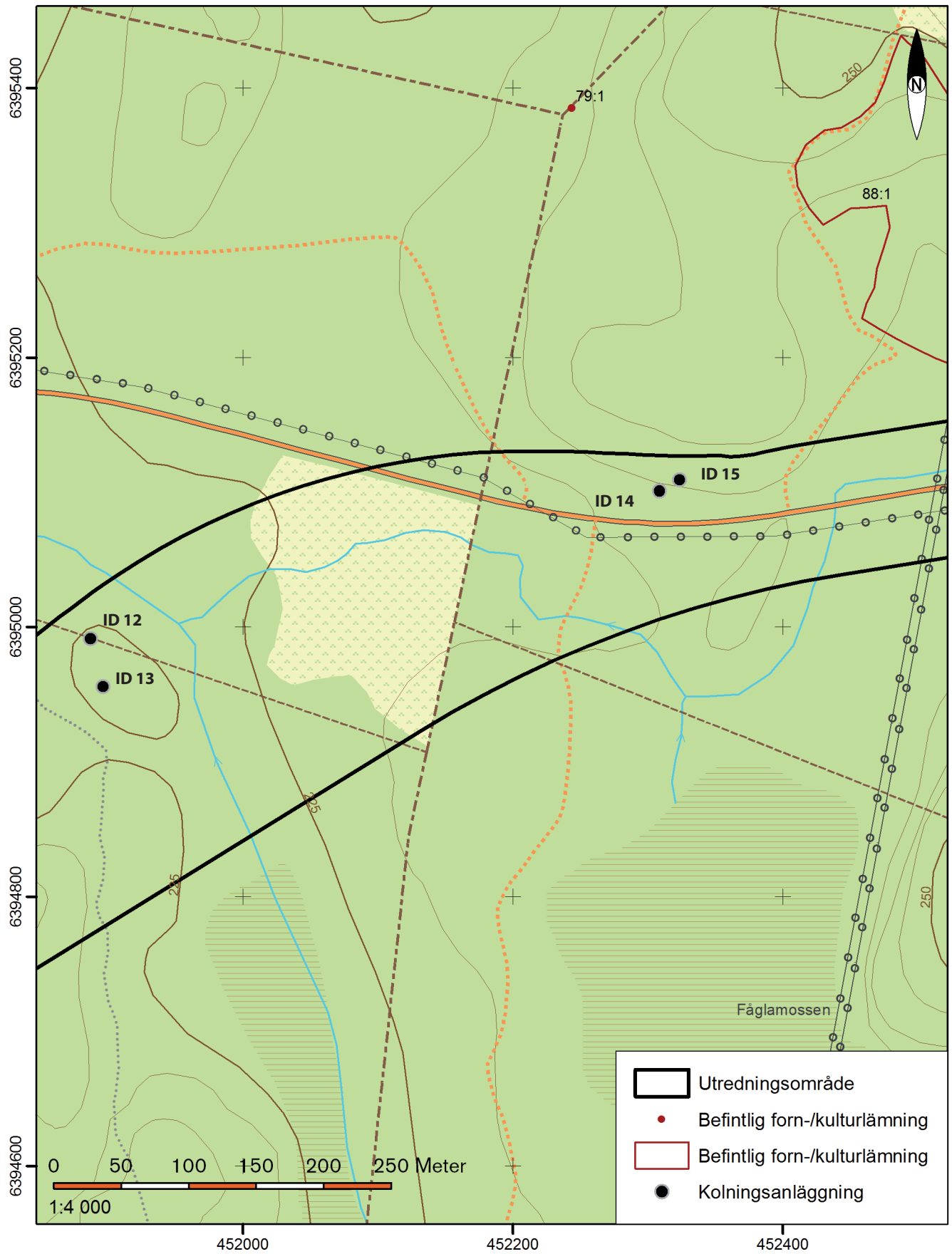
= Syftar till att avgränsa, karaktärisera och datera fornlämningen. Förundersökningen ligger till grund för de vetenskapliga frågeställningar som ställs vid en arkeologisk undersökning. Undersökningen görs på olika sätt beroende på lämningstyp.

Hänsyn

= Lämningen har utifrån rådande praxis vid inventeringstillfället inte bedömts som fast fornlämning men anses ändå ha ett antikvariskt värde. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd.

Jönköpings läns museum har genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1, inför att Trafikverket planerar en ny sydlig vägsträckning söder om Barnarps samhälle samt en ny GC-väg längs väg 661 inom Barnarps socken, Jönköpings kommun.

Vid den fältbesiktning som genomfördes i samband med utredningen har ett antal kulturlämningar tillkommit som visar på att huvudsakligen kolningsaktiviteter försiggått i området. Det visar inte minst fynden av de tolv kolbottnar som påträffades inom vägkorridoren. Järnframställningen har under alla tider haft ett stort behov av kol och kolbottnar är den vanligaste lämning från gångna tiders järnhantering som finns i våra skogar.

Även ett område påträffades vid utredningen som bedöms som lämpligt att hysa förhistoriska boplatslämningar. Boplatsläget ligger i närområdet till den plats, där en bältesprydnad från bronsåldern påträffades i mitten av 1990-talet.

